

Oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonin puhe eron jälkeiseen vainoon liittyvässä seminaarissa Säätytalolla 10.2.2015

Oikeusministeriö 10.2.2015 14.17

PUHE

Hyvät seminaarivieraat!
Kerron teille aluksi Hannan tarinan.

Hannan ja hänen avopuolisonsa ongelmat alkoivat keväällä 2012. Miehestä tuli mustasukkainen ja uhkaava. Tilanne kärjistyi, kun mies laittoi huumaavaa aihetta Hannan juomaan. Hanna muutti vanhempiensa luokse, eikä enää palannut yhteen miehen kanssa. Mies reagoi tilanteeseen ottamalla yliannoksen lääkkeitä ja riehui asunnossa, mistä poliisit veivät psykiatriselle poliklinikalle. Hanna haki miehelleen lähestymiskieltoa, jonka jälkeen vainoaminen alkoi. Ensimmäisen kerran lähestymiskiellon rikkomuksia käsiteltiin oikeudessa alkuvuodesta 2013, ja käsittelyssä oli satoja rikkomuksia. Seuraavassa käsittelyssä rikkomuksia oli jo tuhansia ja mies sai ehdollista vankeutta 80 päivää. Tämän jälkeen mies mm. murtautui Hannan asuntoon ja laittoi huumausainetta jääkaapissa olleisiin juomiin. Riittävä näyttöä ei kuitenkaan löytynyt ja syksyllä 2013 mies sai oikeudessa 8 kuukautta ehdollista vankeutta. Vainoaminen jatkui ja mies mm. uhkasi tappaa Hannan ja laittoi herjaavia kirjoituksia facebookiin. Syksyllä 2014 mies oli tutkintavankeudessa kuukauden, mutta käräjäoikeus vapautti hänet. Pahin tapaus sattui, kun mies ampui useita kertoja Hannan asunnon keittiön ikkunaan ja auton renkaisiin. Hanna teki poliisille ilmoituksen vainoamisesta heti kun rikoslaki vuoden 2014 alussa tuli voimaan. Viimeisessä käräjäoikeuden käsittelyssä mies tuomittiin 10 kuukauden ehdottomaan vankeuteen useista rikoksista mukaan lukien vainoamisesta. Asian käsittely on kesken ja uusia rikoksia käsitellään oikeudessa keväällä.

Hannan tarina kertoo, kuinka vaino voi kestää vuosia ja kuinka vaikeaa siihen on puuttua oikeusteitse. Hanna kuitenkin toteaa, että vaikka oikeuskäsittelyt ovat olleet raskaita, uusi laki vainosta on auttanut häntä.

Vainon kriminalisointi on merkittävä lainuudistus lähisuhdeväkivallan ja vainon kohteiden oikeusturvan kannalta. Väkivallan uhrien kanssa työskentelevät ovat tunnistaneet vainon jo pitkään. Laajempaan julkiseen keskusteluun vaino nousi Suomessa vasta 2010-luvulla. Yksi merkittävä askel lainuudistukseen oli Istanbulin sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi.

Vainoksi määritellään laissa toistuva uhkaaminen, seuraaminen, tarkkaileminen, yhteydenotto tai muu näihin rinnastettava teko, joka on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Rangaistuksena vainosta saa sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Laki mahdollistaa myös korvauksen saamisen terapiakäynneistä ja muista vainoamisen aiheuttamista kuluista kuten esim. hälytinja järjestelmistä, kun syy-yhteys pystytään osoittamaan. Hannalle laista oli konkreettista apua, kun hänen kotiinsa kustannettiin turvalaitteet.

Laki on jo osoittanut tarpeellisuutensa. Vuoden 2014 aikana Suomessa ilmoitettiin poliisille 633 tapausta, jotka koskivat vainoamista, ja 1124 viestintärauhan rikkomista. Rikosilmoituksia on tehty enemmän kuin lain valmisteluvaiheessa odotettiin. Käräjäoikeuksissa ratkaistiin viime vuonna kaikkiaan 40 juttua, jotka käsitelivät vainoa tai viestintärauhan rikkomista ja tekijä sain tuomion vajaan 30 tapauksessa. Kaikki jutut eivät ole vielä ehtineet oikeuteen.

Laki on Suomessa vielä uusi, eikä sen toimivuutta ole ehditty arvioida. Naapurimaassamme Ruotsissa vaino kriminalisoitiin 2011 ja arviointi lain toimivuudesta julkaistiin äskettäin. Suomen ja Ruotsin lainsäädännöt poikkeavat toisistaan, mutta arvioinnissa tuli kuitenkin esiin asioita, joista voimme oppia. Ruotsissa laki ei ole toiminut toivottavalla tavalla, toisin sanoen ilmoituksia ja tuomioita ilmoitetuista vainorikoksista ei ole tullut odotetusti. Positiivista kuitenkin on, että lain avulla vaino on noussut yleiseen tietouteen ja laki antaa poliisille ja syyttäjille työvälineitä puuttua rikoksiin, joihin aikaisemmin oli vaikea puuttua.

Rapporten lyfter fram vissa punkter där det finns rum för förbättringar. För det första bör polisens och åklagarnas kännedom om lagen ökas. Det räcker inte med ministeriernas och centralförvaltningens anvisningar utan det behövs också utbildning. I synnerhet behövs utbildning i hur lagbestämmelserna ska tillämpas i praktiken. Ett annat problem som lyfts fram i rapporten är bevisningsfrågan. Till exempel åklagarna anser att man har ställt för höga förväntningar på lagen, eftersom det inte är så lätt att bevisa ett förföljelsebrott. Polisen för sin del har inte fått några tilläggsresurser för undersökning av dessa brott och undersökning av förföljelsebrott kräver tid.

(Arviointi tuo esiin niitä kohtia, joilla lain toimivuutta voidaan parantaa. Ensinnäkin tietoutta laista pitäisi lisätä poliisien ja syyttäjien parissa. Ei riitä, että ministeriöistä ja keskushallinnosta annetaan ohjeistus, vaan tämän lisäksi tarvitaan koulutusta. Erityisesti tarvitaan koulutusta lain sisältämien määräysten soveltamisesta. Toinen raportissa esiin tullut kehittämiskohde oli näytön kerääminen rikoksesta. Esimerkiksi syyttäjien mukaan lakiin kohdistui ylisuuria odotuksia, sillä vainorikoksia ei ole helppo näyttää toteen. Poliisin puolelta taas resurssit tutkia näitä rikoksia eivät ole lisääntyneet ja vainon tutkinta on aikaa vievää.)

Hyvät kuulijat,

olen puheessani tähän asti painottanut sitä, miten vainon kriminalisoinnilla voidaan parantaa uhrien oikeudellista asemaa. Myös vainoaja tarvitsee hoitoa ja kuntouttamista, jotta hän ymmärtää tekojensa vaikutukset lähipiiriin ja voi muuttaa käyttäytymistään. Tämän päivän seminaarissa yhtenä aiheena onkin vainoajien hoidon ja rikosseuraamusten kehittäminen. Kuulette myös esimerkin Isosta-Britanniasta, miten siellä työskennellään vainoajien kanssa.

Joissakin Euroopan maissa on käytäntönä, että rangaistuksen voi suorittaa osallistumalla väkivallan katkaisuojelmaan vankilan sijaan tai osana rangaistusta. Suomessa tällaisen käytännön ottaminen edellyttäisi erillistä lainsäädäntöä. Tässä yhteydessä haluan muistuttaa, että suurimmassa osassa väkivaltatapauksia seuraamuksena on sakkorangaistus. Näin ollen vain pieni osa väkivallan tekijöistä voidaan ohjata katkaisuojelmiin rikosseuraamusjärjestelmän kautta.

Oikeusministeriön hallinnonalalla on kehitetty vankien mahdollisuuksia osallistua väkivallan katkaisuojelmiin rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä sekä yhdyskuntapalveluksessa. Osallistuminen perustuu rangaistusta kärsivän omaan motivaatioon, ja haasteena on edistää ohjelmiin osallistumista ja taata ohjelmien jatko vankeudesta vapauteen siirryttäessä.

Haluamme kuitenkin oikeusministeriössä kehittää väkivallan tekijöiden hoitoonohjausta. Käynnistämme kevään aikana selvitystyön, missä käydään läpi kansainvälisiä ja kotimaisia tehokkaita, arvioituja malleja väkivallan tekijöiden uusintarikollisuuden vähentämiseksi. Tässä yhteydessä on syytä huomioida myös vainoajien hoito-ohjelmat.

Hyvä seminaarin osanottajat,

toivon, että tämän päivän seminaari antaa tietoa ja innostusta kehittää omaa työtä siihen suuntaan, että vainotut, vainottujen lapset ja perheenjäsenet sekä vainoajat saavat apua!

Anna-Maja Henriksson